

Kongens Veto

Taler

Johan Sverdrup

Dato

7 juni 1880

Sted

Stortinget

- 1 Jeg har givet mig den Ære at forelægge et Forslag for Stortinget. Jeg skal, Hr. Præsident, sige hvorfor. Inden jeg gaar videre, vil jeg dog faa Anledning til at erklære, at jeg efter Konference med flere Storthingsmænd har bragt i Erfaring, at enkelte af mine Medrepræsentanter staa i den Formening, at den sidste
- 5 Bestemmelse, det sidste Led i mit Forslag: «Thi skal denne Bestemmelse gjælde og ubrødelig efterleves som Grundlov for Kongeriget Norge», kan være udsat for Misforstaaelse. Hr. Præsident! Naar der ingen Væsensforskjel indtræder, skal ingen Redaktion i denne vigtige Forhandling ligge mellem mig og nogen af mine Medrepræsentanter. Jeg vil derfor erklære, at jeg intet har imod, at denne
- 10 Bestemmelse redigeres saaledes: «Thi er denne Bestemmelse gjældende Grundlov for Kongeriget Norge». Jeg skal fremlægge denne Redaktion paa Præsidentens Bord, idet jeg erklærer, at jeg tiltræder den.

Tilbage til forslaget, Hr. Præsident!

15

- Den 16de April 1814 vedtog Rigsforsamlingen paa Eidsvold efter Indstilling fra sin Konstitutionskomite 10 Grundsætninger for den nye Konstitution. Blandt de første af disse Grundsætninger var, at «Folket bør udøve den lovgivende Magt igjennem sine Repræsentanter». Denne Grundsætning er ret forstaaet
- 20 kommen til Gyldighed i Forfatningen. I dens § 49 heder det, at Folket udøver den lovgivende Magt ved Stortinget; og den store Hovedparagraf, § 3 i Konstitutionen, tillægger kun Kongen den udøvende Magt. Det er saa, Hr. Præsident, hvad Lovsager i Almindelighed angaar, at Kongen har Myndighed til at udsætte en Lovs Ikrafttræden indtil en vis Tid, - det, man kalder det
- 25 suspensive Veto; men endelig prohibitiv Myndighed har han i intet Tilfælde. Dette er fra før af erkjendt, og vel at mærke som en Udstrømning af den Magtfordeling, Grundloven selv har opstillet.

Jeg siger, fra før af erkjendt. I sin bekjendte Grundlovsfortolkning udtaler

Statsminister Stang sig om dette Spørgsmaal paa følgende Maade: i det Afsnit, som handler «om de øverste Grundsætninger for Norges Statsforfatning», hvor han altsaa havde Blikket med Opmærksomhed fæstet paa det allervigtigste, som for ham som Grundlovsfortolker var at behandle, siger han, efter at have berørt,

35 at Kongen har udsættende Myndighed med Hensyn til Love, idet han tillige henviser til andre Storthingsbeslutninger: «den Kongen saaledes givne prohibitive Myndighed strækker sig imidlertid ikke til definitivt at kunne hindre en Storthingsbeslutnings Gyldighed, hvilket flyder af Grundlovens § 79» - det er den almindelige Grundsætning: han kan ikke definitivt hindre nogen

40 Storthingsbeslutnings Gyldighed - «og at dette maa ansees som henhørende til Grundlovens Principer, flyder af den almindelige Sætning i Grundlovens § 49, i Følge hvilken den lovgivende Magt skal være hos Folket alene, hvilket hverken efter Sagens Natur eller den i andre Statsforfatninger brugelige Terminologi kunde siges at være Tilfældet, naar Kongen havde Magt til peremptorisk at hindre

45 Tilblivelsen af hvilken som helst Lov eller Gyldigheden af enhver Storthingsbeslutning i Almindelighed. » ... «Det maa først og fremst opstilles som Princip for Statsmyndighedens Fordeling efter vor Statsforfatning, at den udøvende Magt hel og holden skal være hos Monarken, den lovgivende derimod hos Folket».

50 Det er altsaa et af Grundlovens Principer, som i Følge dens Bud aldrig maa krænkes, at Kongen ingen prohibitiv Myndighed har ligeoverfor Storthingsbeslutninger. Det er Folket alene - jeg benytter Fortolkerens Udtryk - det er Folket alene, som har den lovgivende Magt. Jeg er atter i det heldige

55 Tilfælde at kunne yde min fulde Anerkjendelse. Sandt, Deres Excellence, meget sandt!

For Lovsager, almindelige og specielle, de som omhandles i Grundlovens § 75 a og §§ 76-79, der er altsaa Eidsvolds-Grundsætningen opretholdt og stadfæstet;

60 men, Hr. Præsident, er Undersøgelserne hermed til Ende? Nei, paa ingen Maade, Grundlovens § 112 henlægger til Stortinget at fatte Grundlovbestemmelser som Bestemmelser om andre Love. Efter Paragrafen er det som lovgivende Magt, at Stortinget har den det i samme tillagte Funktion. Det optræder som lovgivende Magt, som den lovgivende Magt i Kraft af selve

65 Paragrafens Bestemmelse. Og dog skulde Kongen have absolut Veto til Grundlovsforandringer, hans Myndighed her skulde være definitivt prohibitiv, afgjørende endelig! Folket skulde altsaa ikke have den lovgivende Magt paa det vigtigste Punkt, paa det Punkt, hvor det gjælder Folkets Suverænitet, dets

70 Herredømme over sin og kommende Slægters Skjæbne, hvor det alment retlige og sædelige træder bestemt i Forgrunden, - hvor, som Statsminister Stang saa smukt har sagt, Retsforholdets Indhold maa bedømmes med Hensyn til, hvad de høiere Formaal, der have fremkaldt det, kræve, og ikke med Hensyn til noget Individ, hvor høi dets Stilling end er, - hvor Sagen paa Grund af Forholdet til
75 Sverige er et Selvstændighedsspørgsmaal, - hvor der handles om Samfundets høieste Ordninger og dybeste Interesser, - paa dette Punkt skulde Grundloven svigte! Den skulde komme i Strid med Eidsvolds-Grundsætningen og med sig selv! § 49 og § 3 i Grundloven skulde være som uskrevne! Jeg spørger, Hr. Præsident: er dette tænkeligt? Er der Mulighed blot for at paavise Grunde for en
80 saa exorbitant Paastand?

Jeg siger: nei, der er ikke! Jeg tilføier, at Muligheden af at haandhæve Paastanden med Grunde har aldrig været paavist og vil aldrig kunne paavises. Lad os gaa ind paa Sagen. Hvorfra Grundene? Grundlovens § 112 nævner intet om Vetoet.

85 Paragrafen henviser til de Garantier, der indeholdes i den selv. De ere, som bekjendt, at Forslaget skal fremsættes paa et Thing, kundgjøres ved Trykken, i Aaremaal ligge til Overveielse og Drøftelse af Folket, derefter foretages i Stortinget, under Forudsætning af, at kun to Trediedels Pluralitet kan føre til Lov, og derhos med det uforanderlige Hensyn, at en saadan Forandring aldrig
90 maa modsige denne Grundlovs Principer, men alene angaa Modifikationer i enkelte Bestemmelser, der ikke forandre denne Konstitutions Aand. Der er heller ikke at finde nogen anden Bestemmelse i Grundloven, der nævner noget om Vetoet udenfor Lovsager, §§ 76-79, og allermindst det absolute Veto.

95 Der er fremdeles, Hr Præsident, meget stærke historiske Data, som tale for, at det var Eidsvoldsmændenes bestemte Formening, at intet Veto havdes fra Kongens Side med Hensyn til Grundlovsforandringer. Man ved, at da den tilsvarende Paragraf i Eidsvoldsudkastet, der savner de sidste Bestemmelser om, at Forandringen ikke maa modsige Grundlovens Principer og ikke forandre
100 Konstitutionens Aand, da den kom fore, blev der fremlagt to Forslag, et om, at Vedtagelsen skulde ske paa samme Maade som efter Grundlovens §§ 76-79, altsaa med Indrømmelse af suspensivt Veto, og et, at man skulde garantere yderligere, at Grundlovsforandringer ikke foretoges, der kunde være til Skade for Nationen og dens Fremtidsliv, ved de Tilføielser, som jeg sidst har nævnt. Da
105 Sagen kom fore i Rigsforsamlingen, forkastedes Forslaget om det suspensive Vetos Overførelse paa Grundlovsforandringer. Det Forslag faldt, det andet blev vedtaget og vel at mærke, Hr. Præsident, det var et af Konstitutionskomiteens

110 Medlemmer, som fremsatte Forslaget. Han maatte kjende dens Mening, og dersom der havde været den fjerneste Tanke om istedetfor det suspensive Veto, som forgjæves blev foreslaaet, at indføre det absolute, maatte dette være kommet frem til Forhandling og være blevet Gjenstand for Diskussion, og det vilde sandsynligvis ogsaa have ført til en Beslutning.

115 Fremdeles vil man se ved at granske denne Sag, at det Forbillede, som her havdes, den franske Konstitution af 1791, kjendte ikke kongelig Sanktion til Grundlovsforandringer. Men der er andre Omstændigheder, som træde til, og som, Hr. Præsident, veie stærkt i Vægtskaalen. Rigsforsamlingen besluttede i Kraft af den Folkesuverænitet, som var nedlagt i dens Haand; det var en
120 konstituerende Akt, og dens Mening peger i den Retning, at det, som skulde være Grundlov, som i den Grad skulde være bestemmende for Nationens Skjæbne som Grundlovsbud, skulde være en Fortsættelse af denne konstituerende Akt og saaledes ikke tiltrænge kongelig Sanktion ligesaa lidt som Konstitueringsakten selv. Det er ganske sædvanligt, at man med Hensyn til
125 Forandringer af vedtagne Grundlove træffer nogle andre Bestemmelser end for Love i Almindelighed. Dette var ogsaa Tilfældet med Hensyn til Grundlaget, det væsentligste Grundlag for Eidsvoldsforhandlingerne, nemlig Falsens Forslag til Grundlov for Kongeriget Norge. Han kjendte ikke Veto ved Grundlovsforandringer. Men han havde særlige Bestemmelser, som han da
130 mente skulde være betryggende for de vigtige Tilfælde af denne Art, som maatte opstaa i Tidens Løb. Den Tanke, Hr. Præsident, har aabenbart behersket Konstituenterne. De have ment det, at saasandt Grundlovgivningen var en Udflyden af den lovgivende Magt, som var tillagt Stortinget, saasandt maatte man her ogsaa slutte sig til de almindelige Betragtninger af, hvorledes der stilles
135 Garantier for Grundlovsforandringer, men at disse ikke vare at søge i kongelig Sanktion, men i den Maade, hvorpaa Beslutningen er bleven til, og det maa jeg anse for en fuldt berettiget Tanke, saa snart Grundloven er konstrueret som hos os, hvor Statsraaderne ikke have Adgang til Deltagelse i Stortingets Forhandlinger, hvor med andre Ord det parlamentariske System ikke er
140 indført; thi det vilde være, Hr. Præsident, at gaa meget, meget for vidt, om det skulde staa i en enkelt Mands, en enkelt Statsmagts Magt at hindre Folket endelig og bestandig paa dets Fremskridtsvei, som nødvendigvis vil blive bygget gennem en Række af Grundlovsforandringer.

145 Jeg er derfor af den bestemte Formening, at Henrik Wergeland havde Ret, naar han i sin Konstitutionshistorie i Anledning af det her omhandlede siger, efter at

have bemærket, hvorledes Hegermanns Alternativ om Vetoet blev forkastet: «Rigsforsamlingens Mening», siger han, «kunde ikke være tvivlsom, da den
150 ikke selv lod eller kunde lade sit Værk sanktionere af nogen Konge, og da den betragtede de kommende Storthing som Fortsættelser af den selv, hvis baade Myndighed og Behov af at være varsom havde erholdt Udtryk i Bestemmelsen om den Totrediedels Flerhed, der udfordres ved Grundlovsforandringer.»

155 Af Hovedlovstedet, Grundl. § 112, var altsaa intet at udlede. Saa har man henvist os til Sagens Natur, det saa ofte misbrugte Ord, men tillige saa bekvemme Ord; det er en saa vid Kaabe, det dækker saa meget, og der kan i vanskelige Tilfælde og i en Snarvending altid være Leilighed til at hente et eller andet ud af dets vide Folder, som man kan benytte. Men af alt det, som er anført
160 til bedste for det absolute Veto ved Grundlovsforandringer, forekommer intet mig at være uheldigere. De Betragtninger, der hentes fra Sagens Natur, maa netop føre til, at de, der ville have absolut Veto, maa føre det strengeste Bevis for dets Tilstedeværelse. «Den lovgivende Magt skal være hos Folket.» Det er stadfæstet i §§ 49 og 3. Folket udøver sin lovgivende Magt ved at vedtage
165 Grundlovsforandringer, og vil man da have Indskrænkninger og saa vidtgaaende, paaligger sandelig Beviset den, som fremkommer med Paastanden. Det er klart, at Sagens Natur medfører, at man holder sig til Grundlovens Ord i dette Tilfælde, og da er Garantien i § 112 befundet tilfredsstillende; forresten ligger Sagen i Folkets Haand. Sagens Natur fører ikke mod Veto, men med
170 Bestemthed fra Veto. Derfor har man ogsaa seet - jeg berører det blot for at vise, hvor lidet grundfæstet det Argument i og for sig er - mere end en Gang med Styrke fremholdt, at Sagens Natur kræver, at Kongen intet Veto har til Grundlovsforandringer, hverken suspensivt eller absolut. Det, man her vil overbevise hverandre med, det maa hentes fra Grundlovens Bygning og
175 Indhold; det afgjørende maa kunne udledes af dens egne Bestemmelser, dens Aand, som dens Ord; alt andet kan træde støttende til, naar man ellers i Grundloven selv har fundet Argumenter for sin Mening, men det kan aldrig faa nogen afgjørende Indflydelse. Der er ingen Trøst i Sagens Natur.

180 Saa har man sagt - og det er meget ofte gjentaget, - at Grundloven er en Pagt mellem Konge og Folk, og at man derfor maa nødvendigvis statuere, at ingen Del af denne Pagt kan forandres uden ved fælles Samtykke af Kongen og Repræsentationen. Sandt ræsonneret fra det Standpunkt, hvis det var rigtigt! Men Sagen er den, at det er ligesaa urigtigt, som hvad der er fremholdt for os
185 udledet af Sagens Natur. Jeg forstaar ikke rettere, efter alle tidligere

Grundlovsfortolkninger ialfald, - jeg skal for Øjeblikket ikke opholde mig, Hr. Præsident, ved de nedbrydende Fortolkninger af Grundloven, hvorefter jeg har seet nogle i den senere Tid; jeg tvivler paa, at de ville vinde Indgang og

190 Tilslutning hos det norske Folk, og jeg er ikke engang sikker paa, at de ville leve saa længe, som deres Ophavsmand - men vist er det, at Paastanden om en Pagt i dette Tilfælde falder til jorden. «Der har,» siger Statsminister Stang, «stundom været ytret, at al Tvivl om det omspurgte Veto maatte bortfalde, efterdi

Konstitutionen ifølge sin Natur er en Pagt mellem Kongen og Folket og

195 desaaarsag uforanderlig, saa længe indtil begge kontraherende Parter give deres Samtykke, hvorefter da flyder, at Kongen i Henseende til Grundlovsforandringer maa have et absolut Veto. At det er en urigtig Anskuelse, naar man anseer en Konstitution, der er bleven til paa den Maade som vor, for en Pagt mellem Kongen og Folket, have vi viist i dette Skrift Side 31-34, hvor det er godtgjort, at

200 kun den paa Konstitutionen grundede Udvælgelse af Kongehus udgjør Pagten mellem Kongen og Folket, og at Konstitutionen, forsaavidt den fremstiller Kongens Rettigheder og Pligter, vel indeholder Pagtens Vilkaar, men ikke udgjør Pagten selv» - - - «Men hvad der især gjør den hele Forestillingsmaade uskikket til at bevise den Sætning, som af samme udledes, er den Betragtning, at

205 der i Sagens Natur intet er til Hinder for, at en Pagt indgaaes med Forudsætning af den Mulighed, at den Lov, hvorefter Kontraktvilkaaene bestemmes, kan undergaa Forandring og derved Forandring i selve Pagtens Indhold bevirkes.» Og saa tilføjer han: «Forestillingen» - det er hans Slutningssats - «om Konstitutionen som en Pagt mellem Kongen og Folket vilde saaledes, da

210 Bestemmelsen i Grundlovens § 112 dog i ethvert Tilfælde maatte være en Del af Pagten, snarere lede til at betage end til at indrømme Kongen Veto i Henseende til Grundlovsforandringer». Jeg ved det, at det for mange har noget tiltalende, det at forestille sig Grundloven som en Pagt mellem Folket og Kongen, og i Festtaler har man ikke taget det saa ganske nøie, og hvor vedkommende

215 Forfatter eller Taler undertiden kan være lidt i Knibe for et Pragtord, har jeg ogsaa seet det anvendt, Hr. Præsident; men jeg vil da tro, at saadant ikke skal betragtes som et Fortolkningsmiddel.

Nu, Grundlovens § 112 er taus. Sagens Natur og Pagten glipper begge to. Hvad

220 saa? Man maa da gaa tilbage, heder det, til Grundlovens § 82, sammenholdt med §§ 76-79 og 80 og 81. Herved vil man faa udledet, at der ikke alene tilkommer Kongen Veto til Beslutninger udenfor almindelige Love og udenfor de i § 82 opregnede Sager og hvad dermed maa nærmest sættes i Klasse, men at han skal have absolut Veto. Han skal have Veto til alle Sager, som ikke omhandles i

Lovparagraferne, og alle Sager, som ikke ere nævnte i § 82 og hvad dermed nærmest sættes i Klasse, og dette Veto er ikke suspensivt, det er absolut! Dette er Grundlovens store Forudsætning!

230 Der er den mistænkelige Omstændighed, Hr. Præsident, ved denne Forklaring, at vi have tre Grundlovsfortolkere, hvis Værker fortrinsvis have tildraget sig Opmærksomhed og jevnlig ere benyttede, og alle disse tre Grundlovsfortolkere have hver sin Mening i denne Sag. Hr. Stang er kommen til det Resultat, at Kongen skal have suspensivt Veto til de almindelige Storthingsbeslutninger
235 udenfor Love ligesom ved Love. Hr. Gaarder, hvis Skrift repræsenterer den raadende Mening hos det liberale Parti inden Landet paa hans Tid, benægter aldeles, at han har noget Veto i disse Sager, og den sidste Fortolker mener, at Kongen har absolut Veto, - Forudsætningen kræver det, der kan vanskelig strides derom. Ja, Hr. Præsident, jeg maa tilstaa, at naar tre Grundlovsfortolkere
240 ere komne til saa yderst forskjellige Resultater, saa maa jeg sige, at jeg ikke formaar at fæste mig ved nogen af dem med Tillid; men jeg faar - saa godt jeg kan - underkaste Sagen en Selvprøvelse.

Nu, jeg er ikke uopmærksom paa, at en af de nævnte Fortolkere, Statsminister
245 Stang, siger: «hvorhos jeg i Anledning af, hvad Departementet har bemærket om Beskaffenheden af det Veto, der tilkommer Deres Majestæt i nærværende Sag, tror særlig for mit vedkommende at burde tilføie, at jeg i en i Aaret 1833 udgiven Fremstilling af vor Grundlovsret antog, at det kongelige Veto ogsaa i Sager, der ikke af Storthinget vare behandlede i de i Grundlovens §§ 76, 77, 78
250 og 79 for Love foreskrevne Former, og, i Konsekventse heraf, ogsaa i de i Grundlovens § 112 omhandlede Sager, kun var suspensivt. Som oplyst i Professor Aschehougs Statsforfatningsret (2det Bind, S. 229) har jeg imidlertid forlængst opgivet denne Mening, som jeg efter den Prøvelse, den af senere Forfattere er bleven underkastet, og efter egne fornyede Overveielser har
255 maattet erkjende uholdbar.» Jeg har ikke overseet det, Hr. Præsident; man overser ikke saa let en Erklæring af den Art fra den Mand, som er Chef for Administrationen næst Kongen. Manden er bleven gammel - der ligger ikke det ringeste Gran af Spot heri; man kan ikke, Hr. Præsident, uden Vemod være Vidne til at en Personlighed fornægter sig selv, at Aftenskygger fordunkler et
260 ualmindeligt Talent.

Ved at tage sin Position i Grundlovens § 82 for derfra at deducere det absolute Veto, vil man, Hr. Præsident, bevise ved det, som først skal bevises. Jeg tænker,

265 jeg med god Ret kan sige: det er aldeles utroligt og uantageligt - hvis
Grundloven mente, at Kongen skulde have absolut Veto til alle
Storthingsbeslutninger udenfor de almindelige Love samt de i § 82 nævnte Sager
og andre, som findes lignende med dem, - at da en saa overmaade vigtig, i det
270 hele Statsværk saa indgribende Bestemmelse som den, at denne Myndighed, det
absolute Veto, overlades Kongen, at den ikke skulde være udtrykkelig fastsat,
ikke skulde være nævnt med et eneste Ord. Jeg siger, det er aldeles uantageligt og
utroligt. Denne Side af Sagen har fremkaldt meget vidtløftige Undersøgelser og
Diskussioner, og enhver vil skjønne, at det ikke kan være min Sag i dette Øieblik
at optage Spørgsmaalet i dets hele Længde. Men jeg skal søge i korte Træk at
275 paavise, hvor forfeilet den Opfatning er, som man i Kraft af Grundlovens § 82
vil gjøre gjældende for os i et af vore allervigtigste Anliggender.

Denne Paragraf bestemmer, «at Kongens Sanktion udfordres ikke til de
Storthingets Beslutninger, hvorved: a) det erklærer sig samlet som Storthing
280 efter Konstitutionen; b) det bestemmer sit indvortes Politi; c) det antager eller
forkaster de tilstedeværende Medlemmers Fuldmagter; d) det stadfæster eller
forkaster Kjendelser om Valgstridigheder; e) det naturaliserer Fremmede, og
endelig til den Beslutning, hvorved Odelstinget sætter Statsraader eller andre
under Tiltale». Og saa siger man: efter Indhold som efter Form - hvorved især
285 paapeges det i sidste Litera forekommende Ord «endelig» - udtaler denne
Paragraf en bestemt, uafviselig Forudsætning om, at Kongen har absolut Veto
til alle Storthingsbeslutninger med Undtagelse af, hvor suspensivt Veto
udtrykkelig er lovbefalet, eller hvor der handles om de i § 82 nævnte Sager eller
lignende. Jeg vil da sige: Forudsætning mod Forudsætning! I de foregaaende
290 Paragrafer om Lovgivningen er den Forudsætning ligesaa bestemt som positivt
udtalt, at Kongen ikke skal have Veto uden til Love. Jeg sætter denne
Forudsætning mod den anden Forudsætning, og jeg tænker, at den ifølge sin
positive Karakter har et ikke lidet Præ fremfor den anden. Men, siger man, hvis
man ikke tør lægge den Anskuelse til Grund, saa vil § 82 være en af de mest
295 forvirrende og meningsløse Paragrafer, en af de uheldigste Paragrafer, som
nogensinde ere skrevne. Jeg spørger: befri man da denne Paragraf for at være
forvirrende, for at være uheldig, paa den Maade, som er fremholdt af de
Grundlovsfortolkere, som af den ville udlede det absolute Veto? Nei, paa ingen
Maade, den bliver staaende der ligefuldt som forvirrende og uheldig. Og naar
300 man gaar ind paa en Undersøgelse, saa vil det vise sig - og deri ere alle Fortolkere
enige -, at den hele Forudsætning om det absolute Veto er uanvendelig paa de
allerfleste Storthingsbeslutninger udenfor § 82 og udenfor Love. Der bliver kun

ganske enkelte Grupper af Sager tilbage, hvorpaa det kan anvendes; de ere saa
305 mange disse Undtagelser, at hvis man virkelig vilde have givet en heldig § 82, saa
kunde man ikke have hjulpet sig med en enkelt Benyttelse af Alfabetet; men
man maatte være gaaet langt videre og begyndt med a a og b b.

Men hvad der er endnu mærkeligere og fra mit Standpunkt særdeles
310 betegnende, det er, at blandt de Sager, som nævnes i § 82, findes ingen af de
vigtigere Sager, hvorom det fra alle Hold erkjendes, at de ikke i noget Tilfælde
kunne være Gjenstand for kongelig Sanktion. De i § 82 nævnte ere blot Sager,
som angaa Storthingets indre Politi og Ordning eller Naturalisering af
Fremmede - en Bestemmelse, der, som man ved, hviler paa særlige Grunde.
315 Dersom altsaa Paragrafen skulde havt en Redaktion, der svarede til
Forudsætningen, saa maatte den have været ganske anderledes fyldig og
fuldstændig, for at al Tvivl skulde undgaaes. Jeg anser det for utroligt og
uantageligt, at man ikke i denne Paragraf skulde have nævnt nogen af disse
vigtige Sager, naar Meningen var at give en udtømmende Fortegnelse - og det
320 maa man vel sige er Meningen i Kraft af Ordet «endelig», som findes i sidste
Litera. Det er næsten utænkeligt, at Storthinget skulde have overseet og
forbigaaet det. Sagen er, at Paragrafen har en ganske anden Tilblivelseshistorie,
end man har villet tillægge den - hvortil jeg senere skal komme tilbage. Man faar
altsaa gennem § 82 slet ikke nogen almindelig Regel, men en Regel, som i
325 Tilfælde blot er en ubetydelig Stump, et ufrugtbart Fragment i Grundlovens
Bygning.

Men gaar jeg over til at se paa, hvad det er, som bliver tilbage, hvorpaa et Veto,
udledet af § 82, skulde være anvendeligt, saa finder jeg, at man har standset ved,
330 at Kongen har absolut Veto ved Skattepaabud, Bevilgninger, Optagelse af Laan
og Bestemmelser angaaende Statens Eiendomme. Naar man nu alene med
Hensyn til Love har fundet det nødvendigt ikke at gaa videre end til suspensivt
Veto, saa siger jeg for tredie Gang: er det ikke uantageligt og utroligt, at
Grundloven skulde ville tillægge Kongen absolut Veto ved Skattepaabud,
335 Bevilgninger, Optagelse af Laan og ved Bestemmelser angaaende Statens
Eiendomme? Kan der virkelig i saa Henseende opstaa nogen Tvivl? Og
hvorledes forholder det sig, naar man gaar nærmere ind paa selve disse Grupper,
som skulde danne Undtagelserne? Jo, de ville for største Delen reduceres
saaledes, at det er i de færreste Tilfælde, at der inden dem selv virkelig kan blive
340 Spørgsmaal om kongelig Sanktion.

For mig er det afgjørende, at det absolute Veto aldrig har været erkjendt af Storthinget. Der er forefaldet Uregelmæssigheder, men i det hele og store taget har det aldrig været erkjendt, hvorimod der paa det bestemteste har været
345 protesteret imod det kongelige Veto udenfor Lovsager. Og det stemmer ogsaa med den almindelige Praxis. Man har ikke behandlet disse Beslutninger som saadanne, der ere undergivne Veto. Grundlovens § 80 siger som bekjendt, at de Beslutninger, som ikke stadfæstes af Kongen, inden Storthinget opløses, skal
350 ansees for at være forkastede. Men denne Regel har Regjeringen aldrig anvendt paa disse Sager, og Storthinget har heller aldrig nogensinde været i Tvivl om, at Regelen kun undlodes anvendt, fordi den ikke var skreven for disse Ting. Den var ikke skreven for disse Ordninger, og man kunde trygt lade Regjeringen stille saaledes med disse Sager, som Omstændighederne gjorde det hensigtsmæssigt
355 for Landet og dets Interesser. Jeg tænker, dette er afgjørende, og jeg spørger: er der nogen af mine Kolleger, som vil overtage Ansvar for, at vi erkjende det absolute Veto hos Kongen med Hensyn til Skattepaalæg, Bevilgninger, Optagelse af Laan paa Rigets Kredit og Bestemmelser angaaende Statens Eiendomme? Det har aldrig været vedtaget af Storthinget, og jeg tør med
360 Bestemthed sige, at det vil heller aldrig blive vedtaget.

Forklaringen ligger for mig deri, at man tog denne Bestemmelse paa Eidsvold uden at være tilstrækkelig opmærksom paa de Forandringer, som inden Forsamlingen vare vedtagne, og deres Bærevidde, og det peger de opregnede
365 Sagers Natur ogsaa ganske bestemt paa. Det viser sig deraf tydelig, at man havde den Tanke, at vedkommende Sager skulde gaa gennem Odelsting og Lagthing, behandles paa den tidligst af Konstituenterne tænkte Maade; thi det er netop de Sager, der i saa Tilfælde maatte undtages, der vedrører Stortingets indre Politik o. s. v., og hvor Undtagelsen selvfølgelig er nødvendig, og hvor det ikke har saa
370 meget at sige, om Opregningen er noget ufuldstændig, fordi Analogien med Hensyn til andre Ting, som det paaligger Stortinget at ordne, laa saa nær, at en Misforstaaelse aldrig vilde opstaa, men at den udvidende Fortolkning altid vilde blive benyttet. Jeg vil bede Herrerne fæste sig ved dette, da det er yderst karakteristisk for hele Paragrafens Affattelse. Der er fra flere Hold paavist - jeg
375 skal blot erindre derom -, at dette er den naturligste Forklaring af, hvorledes denne Paragraf er kommet til, og jeg slutter mig dertil. Jeg siger, at her er Feiltagelser og Irringer, men ikke anderledes, end at der kan paavises Sidestykke dertil i andre Landes Forfatninger.

380 Man har endvidere under Diskussionen angaaende denne Sag paaberaabt sig, at

vi ikke alene have en skreven Grundlov, men vi have en historisk udbildet Ret. Vi skulde have adskillige Tillæg - kan jeg tænke - til Grundloven, der vare at udlede af, hvad der er passeret, siden Konstitutionen traadte i Virksomhed. Det
385 siger sig selv, at naar et Folk som vort gik over fra en i politisk Henseende umyndig Tilstand til at faa en Magt ihænde, der var i Virkeligheden den største om end ikke i Formen den første, maatte man vente, at det ikke kunde haandhæve Forfatningen saa korrekt, ikke drage Konsekvenserne med saadan Sikkerhed og ikke overskue, hvad enkelte Handlinger af det førte til, som et
390 Folk, der er blevet politisk modent, og som har indlevet sig i Forfatningslivets Former. Der er derfor skeet det uundgaaelige, at man i Forfatningens første Tid ofte greb feil, ofte famlede og endogsaa begik store Misgreb; men efterhaanden som Anskuelserne klarede sig, og Folket blev opøvet i at bruge sin Forfatning for Nationens store Øiemed, har Tingen faaet en mere korrekt og jevn Gang.
395 Den Vei maatte det gaa, og den Vei er det gaaet. Og derfor har ogsaa Storthinget med Hensyn til netop det Spørgsmaal, jeg sidst berørte - Veto udenfor Lovsager - gennem en lang Tid bestemt erklæret sig mod noget Veto for Kongen i saa Henseende, og det har heller ikke ladet det mangle paa Udtalelser og Handlinger, som dermed staa i Overensstemmelse.

400 Jeg kan ikke tilbageholde en Bemærkning her. Jeg ved det - man har ikke saa ganske liden Erfaring i det Stykke i Verden -, at der kan paa en snild Maade drages Udbytte af disse Forsøg, som et Folk, der har gjenvundet sine naturlige Rettigheder, gjør under sin første Virken paa den nye Bane - og derved snubler -,
405 der kan drages Udbytte deraf, og man ser ofte, at det bliver gjort. Men jeg skulde dog mene, at jeg har denne Forsamlings Sympathi med mig, naar jeg siger: det er ikke den Maade, hvorpaa vi ønske at bygge historisk Ret. Der kan være dem, som ville benytte en saadan Maade at gjøre sin Mening gjældende paa; men jeg siger ikke for meget, naar jeg udtaler som noget ganske almindeligt: det er let at
410 benytte den Maade, men det er vanskeligt at bestemme sig for at benytte den. Man skal vende Folkets Feilgreb mod det selv; dets Rettigheder skal beskjæres paa denne Maade, og saa kaldes det at skabe historisk grundlovstiftende Ret! Nei, det hjælper ikke at opregne efter Storthingsforhandlinger, Aviser og Brochurer, at der er begaaet Inkonsekvenser af Storthinget, og at det har handlet
415 mod de Meninger, som senere have gjort sig gjældende, og som jeg har tilladt mig at fremholde; thi der er en Sandhed, som bliver staaende ligeoverfor den hele Række af Tilfælde, hvormed man kan omringe os, og det er, at intet Storthing har Ret til ad Fortolkningens Vej at bortgive noget af den Ret, Grundloven har givet os. Forandringer i vor konstitutionelle Ret kunne ikke ske

paa den Vei, de kunne kun ske ved Grundlovsforandringer.

Jeg skal ikke paa Sagens nærværende Stadium opholde mig ved dette Punkt; thi jeg mener, dette er en Sandhed, som maa staa klar for os alle.

425

Endelig har jeg hørt sige, at der er noget i Sagen selv - man har ikke her nævnt Sagens Natur -, men det skulde ligge i Monarkiets Begreb, i den almindelige Statsretslære, som i dette Tilfælde skulde være afgjørende. Jeg vil da sige, at jeg protesterer lige fra Begyndelsen af mod, at man af den almindelige Statslære vil
430 udlede noget, der i fjerneste Maade er bindende for os. Der kan læres meget af den almindelige Statslære; men en Forfatning og dens Medfør maa bedømmes efter sit eget Indhold og eftersom den har indlevet sig i Folket og videre udviklet sig. Vi modtage i saa Henseende ikke Lærdom af lærde Skrifter, men af de Beslutninger, vi selv have fattet, som vi selv skulle gennemføre, og som vi selv
435 skulle staa til Ansvar for, og hvorigjennem vi ville bygge Landets Velvære i Fremtiden. Jeg mener da, at, idet jeg tager min sikre Stilling i Eidsvoldsgrundsætningen: «den lovgivende Magt bør være hos Folket», og de Bestemmelser, den har ført ind i Grundloven, saa skal jeg kunne fastholde mine tidligere Udtalelser, at det ikke er tænkeligt, at Grundloven har villet give
440 Kongen absolut Veto i Grundlovssager, og der er ikke paaviselige Grunde, der kan tjene til at haandhæve en saa exorbitant Paastand.

Imidlertid gives der dem, der mene, at der kunde være Spørgsmaal om i dette Tilfælde at anvende det suspensive Veto efter Grundlovens §§ 76-79, idet de
445 mene, at det kunde være hensigtsmæssigt og nyttigt at have en saadan yderligere Garanti; det forekommer dem, at Grundlovens Bygning nærmest leder dem hen paa den Tanke, og denne fæster sig hos dem med et Alvor, som de ikke kunne tilbagevise. Jeg kan ikke tiltræde denne Mening. Det vil, af hvad jeg tidligere har sagt, fremgaa, at baade Tilblivelseshistorien for § 112's Vedkommende og den
450 Ordning, som de Paragrafer, der vedkomme Lovgivningen og Stortingets Beslutninger i Almindelighed, i vedkommende Afsnit af Grundloven have faaet, taler bestemt imod at udvide Anvendelsen af det suspensive Veto. Jeg deler altsaa ikke den Mening personlig; men jeg siger, at de blandt os, som nærmest maatte helde til denne Anskuelse, - for dem maa det staa klart, at nu er
455 Tiden inde til at handle, efter at Grundlovsbestemmelsen om Statsraadernes Deltagelse uforandret er gjentaget 3 Gange efter hverandre.

Jeg skal ikke opholde mig ved nogle Ytringer, jeg har hørt om, at der ikke er

460 iagttaget de Former, der ere foreskrevne i Grundloven angaaende det suspensive
Veto for Love; thi her kan der kun være Tale om en anologisk Anvendelse, og
hvis jeg kunde stille mig paa det Standpunkt, at jeg troede, at det suspensive
Veto her var anvendeligt, vilde jeg med Bestemthed sige, at der er fuld
grundlovmæssig Adgang til at gjøre den Mening gjældende; men gjøres den ikke
465 gjældende nu, underkjender man den. Det er kommet dertil, at vi staa foran en
Afgjørelse. Alle Hensyn og alle Forhold, alt hvad der kan ligge os paa Hjerte i
Nutid og Fremtid peger med Bestemthed derpaa, og det peger ikke alene derpaa,
men det er skrevet ind i os med saadan Styrke, at Skriften er blevet uudslettelig.
Jeg vil da spørge mine Medrepræsentanter, hvad det er, de indrømme, naar de
470 tage det absolute Veto ved Grundlovsforandringer. Have de gjort sig det ret
klart? De, som ville have det suspensive Veto, de udvide alene Anvendelsen af
dette til Grundlovsforandringer; men de, som tage det absolute Veto, gaa et
uhyre Skridt videre; thi skal det absolute Veto ved Grundlovsforandringer
kunne opretholdes, kan det alene ske ved, at man udleder af de tidligere omtalte
475 Forudsætninger i § 82, at Kongen har absolut Veto til alle Sager undtagen
almindelige Love og de i § 82 opregnede Tilfælde. Det er denne uhyre Forskjel,
man maa gjøre sig klar. Hvad vi stadfæste, naar vi erkjende, at Kongen har
absolut Veto i Grundlovssager, er, at han har dette Veto i alle Sager udenfor
almindelige Love og udenfor de i § 82 nævnte Tilfælde - og ligeledes med
480 Hensyn til Grundlovsforandringer. Dette er det store, hvorom Spørgsmaalet
dreier sig; det er den uhyre Betydning, Sagen har, og derfor er den saa
skjæbnsvanger for dette Land og dets Fremtid.

Ja, de Herrer faa gjøre, som de ville; men de skulle dog vide, at de komme i Strid
485 med Storthingets tidligere Opfatning og Handlemaade. Jeg har paavist det med
Hensyn til § 82, og jeg skal med Hensyn til Grundlovsforandringer sige, at længe

Jeg skal med Hensyn til Grundlovsforandringer sige, at længe før jeg kom her i
490 Thinget, var det en opgjort Mening, at Sanktion ikke fornødigedes til
Grundlovsforandringer, og den var saa stærkt udpræget og beherskede saaledes
Repræsentanterne, at naar en Grundlovsbeslutning skulde oversendes
Regjeringen, blev det udtrykkelig af vedkommende Præsidenter - den Tids
Præsidenter, som ingen skulde beskylde for at være radikale - udtrykkelig befalet
495 Vedkommende ikke at anholde om Sanktion, fordi denne udfordredes ikke til
Grundlovsbestemmelser. Jeg har selv været i det Tilfælde at modtage en saadan
Ordre, og den var særdeles bestemt; den lod ingen Tvivl tilbage, og heller ikke

har jeg nogensinde næret Tvivl om, at denne Forsamling har fastholdt det: til
500 Grundlovsforandringer ingen Sanktion! Jeg er saa sikker i min Sag, at jeg synes,
jeg hører «Overgreb» og «Overgreb» repeteres her i Salen - man har hørt det
ofte andetsteds.

Jeg vil sige, Hr. Præsident, i Anledning af dette Ord, som ganske vist surrer os
505 alle om Ørene i disse Dage, jeg vil sige, at det er saa langt fra, at der her kan være
Tale om Overgreb, at der er vist den største Hensynsfuldhed ligeoverfor den
exekutive Magt. Er det noget, vi have at bebreide os, saa er det, at vi have gaaet
for vidt i Hensynsfuldhed; vi have været loyale indtil den yderste Grændse, der
er tilladelig for Mænd, der vil bære det Navn med rette. Under hans Majestæts
510 sidste Ophold her skete der en Henvendelse til ham, og jeg var med derpaa. Jeg
vilde ikke undlade at bidrage mit til, at Stemningen og Meningen i Landet - det,
som dog tilslut bestemmer Landets Skjæbne - den almindelige Stemning og den
almindelige Mening kunde blive hans Majestæt bekjendt ogsaa ved mit
Vidnesbyrd, et Vidnesbyrd, der tillige blev aflagt af dem, som deltog med mig i
515 denne Henvendelse. Jeg behøver ikke at sige, at det er en fuldkommen falsk
Fremstilling, naar man har ladet Almenheden forstaa, at man henvendte sig til
hans Majestæt for at erholde Sanktion. Ingen ved bedre end den Mand, der nu
beklæder Præsidentstolen, at det saa langt fra var Tilfældet, at ikke noget, der gik
i den Retning, i fjerneste Maade blev antydet. Men, Hr. Præsident! jeg tænker,
520 at de, som ere bekjendte med Forholdene her i Storthinget og med Personer i
det, de ville vide, at den eneste Pris, hvorfor man gjorde det - ialfald den eneste
Pris, hvorfor jeg gjorde det, - for andet er det ikke skeet - det var for at have gjort
det yderste for at forhindre en ulykkelig Konflikt mellem Regjering, Storthing
og Folk. Men at gaa videre i Hensynsfuldhed ligeoverfor hans Majestæt i denne
525 Sag, end vi have gjort, det, siger jeg, er ikke muligt; ja jeg siger, det vil ikke
engang være Mænd værdigt. Det gik ikke an; thi det vilde være at nedværdige
Storthinget i sin Person.

Og naar jeg ser paa, Hr. Præsident, hvad det er, som er forelagt os fra
530 Regjeringens Side om Grundlovsforandringer, der blandt andet skulde lede til
Statsraadernes Deltagelse i Storthingets Forhandlinger, og et Forslag med
Hensyn til Stemmeretten, saa maa jeg tilstaa, at naar jeg gaar ind paa denne Side
af Sagen, vilde det tage sig ganske forunderligt ud, om nogen vilde akcentuere et
Overgreb fra vor Side, naar vi have for os deslige Forelæggelser. Forslaget til
535 Grundlovsforandring, for saa vidt Statsraadernes Deltagelse i Storthingets
Forhandlinger betræffer, er det samme, som før er forelagt Nationen, og som da

enstemmig blev forkastet af Stortinget, fordi ingen Fraktion inden samme kunde finde sig tilfredsstillet ved dette, der indeholder Bestemmelser, der ere saa
540 besynderlige, at jeg ikke uden Nødvendighed vil gaa til at karakterisere dem - saa fornærmelige, Hr. Præsident, ere de for denne Forsamling, og et Sidestykke dertil er Forelæggelsen af Stemmeretsforslaget for det norske Folk, som gjennem sine Repræsentanter nu i 11 Aar med stor Møie og Besvær har arbeidet paa at udvide Stemmeretten saa meget som muligt; den skal indskrænkes, Hr.
545 Præsident!

Det gjør mig ondt at sige det, men dette Forslag er et Slag i Ansigtet paa det norske Folk; det er stærke Ord; men de ere adækvate, og de maa udtales her.

550 Og de ville tale om Overgreb, og de ville benægte vor store Hensynsfuldhed! Nei, Hr. Præsident, i Henhold til disse Præmisser er mit Forslag fremkommet; det er en planmæssig og nødvendig Hævdelse af Forfatningen og det norske Folks Ret; vi have gjort Indrømmelser; vi have været hensynsfulde, vi have vist en Loyalitet, som burde være en stor Fortjeneste i Magthavernes Øine - skjønt
555 de just ikke synes at vurdere den efter Fortjeneste. Det er nødvendigt, eftersom Sagen staar, efter de Følger, som en Undladelse af at handle nu vilde have, eftersom Stillingen og Forholdene ere, som omringe os paa alle Kanter, - at der sættes en Grændse for disse Indrømmelser, for denne hensynsfulde Loyalitet.

560 Det er dette, Hr. Præsident, som nødvendiggjør, at der handles utvetydigt, at der handles paa Nationens Vegne, at der handles paa en Maade, som er den værdig, og det er det, jeg tilsigter med mit Forslag.

Engang maatte Grændsen trækkes; engang maatte Afgjørelsen ske, og ikke en,
565 men tusinde Grunde tale for, at det maa være nu, Tiden er inde. Det gaar ikke an, Hr. Præsident! jeg gjentager en bekjendt Statsmands Ord: der maa ikke begaaes en eneste Feil mere. Alle Frihedens Venner og alle gode Borgere maa mødes i den Overbevisning, at Grundlovsbestemmelsen om Statsraadernes Deltagelse i Stortingets Forhandlinger er Lov og maa respekteres som saadan.
570 At anerkjende det absolute Veto vilde være at træde i Strid med Grundlovens Principer og at forandre Konstitutionens Aand; det vilde være forbi med Folkets Selvbestemmelsesret i dets høieste og vigtigste Anliggender; vor Forfatning vilde tabe sin Rang og dens Udviklingsevne faa et Ulivssaar. Hævdelsen af vor Jævnbyrdighed i Foreningen med Broderfolket paa den anden
575 Side Kjølen vilde blive sat i Fare; Stortinget vilde lide et dybt Skaar i sin

Anseelse og i sin Indflydelse; Folket vilde deri se en Krænkelse af sin Ære, af sin
Selvstændighed, af sin Ret, af Vilkaarene for dets Fremadskriden i alle
Retninger; det vilde da skjønne, at det ikke længer helt og fuldt kan leve sit eget
580 Liv, - den største Vanskjæbne, der kan ramme en Nation; det vilde føle sig saaret
i sine inderste og helligste Følelser. Et saadant Udslag vilde være en Folkeulykke
og en Landesorg.

Jeg vil standse her. Jeg mener at have talt ud af Stillingens Alvor og Krav. Den
585 fordrer, Hr. Præsident, at vi fortsætte det Friheds- og Fremskridts-Arbeide, der
er os overantvordet af Fædrene, for at det frelst, hævdet og hædret kan overgives
til dem, der skulle følge efter os. Den fordrer, at der træffes en Afgjørelse, som er
en fri og selvstændig Nations Repræsentanter værdig. Vore Landsmænds Øine
hvile paa os; vore nærmeste Frændefolk følge os med sin Sympathi, og alle vente,
590 at enhver gjør sin Pligt.

595

Kilde

Storthingstidende 1880, s. 763-770

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/kongens-veto>

600

605

610